

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

راه ناهموار توسعه

(روایتی از فرایند تدوین برنامه هفتم توسعه کشور)

www.ketab.ir

مؤلفان:

سید حمید پورمحمدی

عضو هیئت علمی مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

مرتضی مهرعلی‌تبار فیروزجانی

عضو هیئت علمی مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

۱۴۰۳

سرشناسه:

پورمحمدی، سیدحمید، ۱۳۴۶

عنوان قراردادی:

ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc.

عنوان و نام پدیدآور:

راه ناهموار توسعه: (روایتی از فرآیند تدوین برنامه هفتم توسعه کشور)

مؤلفان:

سیدحمید پورمحمدی، مرتضی مهرعلی تبارفیروزجانی؛ ویراستار عباس بگجانی.

مشخصات نشر:

تهران: سازمان برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری:

[۴۳۵] ص: مصور (رنگی)، جدول، نمودار (رنگی).

شابک:

978-622-90594-4-9

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت:

کتابنامه: ص. [۴۳۵].

عنوان دیگر:

روایتی از فرآیند تدوین برنامه هفتم توسعه کشور.

موضوع:

برنامه هفتم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۴۰۲-۱۴۰۶

شناسه افزوده:

مهرعلی تبار فیروزجانی، مرتضی، ۱۳۶۳

شناسه افزوده:

سازمان برنامه و بودجه، مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

رده بندی کنگره:

KMH ۳۱۹۷

رده بندی دیویی:

۳۳۲/۵۵۰۳۴

شماره کتابشناسی ملی: ۹۶۰۲۴۲۷

راه ناهموار توسعه (روایتی از فرآیند تدوین برنامه هفتم توسعه کشور)

مؤلفان: سید حمید پورمحمدی؛ مرتضی مهرعلی تبار فیروزجانی

مدیر نشر: محمدرضا رضانی

ویراستار: عباس بگجانی

صفحه‌آرا: مهدیه دین پناه

طراح جلد: علیرضا تاجیک

چاپ اول: ۱۴۰۳

شمارگان: ۲۰۰

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۰۵۹۴-۴-۹

انتشارات مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

نشانی: تهران، خیابان استاد نجات‌اللّهی، خیابان استاد جعفر شهری (سپند)، شماره ۱۶

کدپستی: ۱۵۹۸۹۹۴۹۱۱ تلفن: ۰۲۱۴۳۳۰۶۰۰۰ وبگاه: www.cdrf.ir

بها: تومان

فهرست

۱۵	پیش‌گفتار
۱۷	مقدمه
۲۱	فصل اول: کلیات و چارچوب
۲۱	۱. مقدمه
۲۲	۲. ماهیت مطالعه
۲۴	۳. فرایند انجام مطالعه
۲۴	۴. سازمان مطالعه
۲۵	۵. نکاتی برای مخاطبان
۲۷	فصل دوم: مرور اجمالی فضای تدوین برنامه هفتم توسعه
۲۷	۱. مقدمه
۲۷	۲. نگاهی به برنامه ششم توسعه
۳۳	۳. آسیب‌های برنامه‌های گذشته
۳۶	۴. مختصات حاکم بر فضای تدوین برنامه هفتم توسعه
۴۱	فصل سوم: فرایند تدوین و ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه
۴۱	۱. مقدمه
۴۲	۲. مباحث تدوین سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۴۲	۱.۲. مشارکت نماینده دولت در جریان بررسی سیاست‌های کلی
۴۶	۲.۲. از بررسی پراکنده سیاست‌ها تا تصمیم برای تدوین سیاست‌ها براساس مسئله‌محوری
۵۷	۳.۲. شناخت مسائل اساسی کشور برای تدوین سیاست‌های کلی
۶۴	۴.۲. پیشنهاد پیش‌نویس سیاست‌ها بر مبنای مسئله‌محوری از سوی دولت

- ۷۲ ۵.۲. بررسی سیاست‌های مرتبط با رشد اقتصادی
- ۸۶ ۶.۲. بررسی سیاست مرتبط با فضای کسب‌وکار و سرمایه‌گذاری‌های داخلی و خارجی
- ۹۳ ۷.۲. بررسی سیاست مرتبط با تأمین مالی، بودجه‌ریزی و اصلاح ساختار آن
- ۱۰۵ ۸.۲. بررسی سیاست مرتبط با نظام بانکی و حوزه پولی - مالی
- ۱۱۳ ۹.۲. بررسی سیاست مرتبط با صندوق توسعه ملی و ارتباط آن با بودجه سالیانه
- ۱۲۱ ۱۰.۲. بررسی سیاست مرتبط با نفت و گاز
- ۱۳۱ ۱۱.۲. بررسی سیاست مرتبط با امنیت غذایی، آب و محیط زیست
- ۱۳۷ ۱۲.۲. بررسی سیاست مرتبط با انرژی‌های تجدیدپذیر و نوین
- ۱۴۰ ۱۳.۲. بررسی سیاست مرتبط با دفاعی - امنیتی
- ۱۴۵ ۱۴.۲. بررسی سیاست مرتبط با صداوسیما
- ۱۴۸ ۱۵.۲. بررسی سیاست مرتبط با قوه قضائیه
- ۱۵۳ ۳. مباحث تدوین سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه در دولت
- ۱۵۳ ۱.۳. واکاوی فضای تدوین سیاست‌های کلی و برنامه هفتم توسعه برای اهالی دولت
- ۱۶۲ ۲.۳. واکاوی هدف‌گذاری‌های کمی در سیاست کلی برای اهالی دولت
- ۱۶۷ ۳.۳. نظرات کتبی دولت در خصوص سیاست‌های کلی
- ۱۷۹ ۴. ابلاغ سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه
- ۱۸۳ ۵. جمع‌بندی مباحث بررسی سیاست‌های کلی برنامه هفتم توسعه از منظر نماینده دولت
- ۱۸۷ فصل چهارم: فرایند تنظیم نظام‌نامه و چارچوب کلان تدوین برنامه هفتم توسعه
- ۱۸۷ ۱. مقدمه
- ۱۸۸ ۲. سازمان برنامه و بودجه؛ از آغاز به کار دولت سیزدهم تا ابلاغ سیاست‌های کلی
- ۲۰۱ ۳. از ابلاغ سیاست‌های کلی تا ابلاغ بخشنامه خط‌مشی‌ها و چارچوب کلان تدوین برنامه هفتم توسعه
- ۲۰۱ ۱.۳. انتخاب اولویت تدوین برنامه توسعه نسبت به تدوین بودجه سال ۱۴۰۲ و تدارک اقدام اولیه
- ۲۰۴ ۲.۳. اقدامات اولیه برای تدوین برنامه توسعه
- ۲۱۱ ۳.۳. تدوین چارچوب کلان و ترسیم نقشه راه تدوین برنامه (نظام‌نامه) و ابلاغ آن
۴. جمع‌بندی مباحث بررسی فرایند تنظیم نظام‌نامه و چارچوب کلان تدوین برنامه هفتم توسعه از منظر نماینده دولت
- ۲۳۱ دولت
- ۲۳۵ فصل پنجم: فرایند تدوین و تنظیم لایحه برنامه هفتم توسعه
- ۲۳۵ ۱. مقدمه
- ۲۳۶ ۲. تهیه و تنظیم لایحه برنامه در سازمان برنامه و بودجه و پیشنهاد آن به دولت

۲۳۷	۱.۱.۲. تهیه و تدوین برنامه در سطح امور مختلف
	۲.۲. تهیه و تدوین برنامه در سطح دبیرخانه ستاد تدوین برنامه (معاونت اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه)
۲۴۴	
۲۴۴	۱.۲.۲. هماهنگی های اولیه برای شروع تدوین برنامه
۲۴۸	۲.۲.۲. تدوین برنامه موضوعات کلیدی
۳۸۰	۳.۲.۲. وقایع مرتبط با تدوین برنامه موضوعات اولویت دار
۳۸۸	۴.۲.۲. اقدامات موازی با فرایند تدوین برنامه های موضوعات کلیدی و اولویت دار
۳۹۵	۳.۲. تهیه و تدوین برنامه در سطح عالی سازمان و پیشنهاد آن به دولت
۳۹۷	۳. تهیه و تنظیم لایحه برنامه هفتم توسعه در دولت
۳۹۷	۱.۳. بررسی اولیه برنامه هفتم توسعه در دولت، به منظور ارائه به هیئت وزیران
۴۰۲	۲.۳. بررسی برنامه هفتم توسعه در هیئت دولت
۴۱۱	۳.۳. ناتمام ماندن تدوین برنامه هفتم توسعه
۴۱۶	۴.۳. استقرار تیم جدید مدیریتی و ادامه کار تدوین و تصویب لایحه
۴۲۷	فصل ششم: جمع بندی تحلیلی از فرایند تدوین برنامه هفتم توسعه
۴۲۷	۱. مقدمه
۴۲۷	۲. ایده اولیه سیاست های کلی برنامه هفتم توسعه
۴۲۸	۳. تدوین سیاست های کلی در مجمع تشخیص مصلحت نظام
۴۳۲	۴. تدوین برنامه در سازمان برنامه و بودجه
۴۳۴	۵. بررسی پیش نویس برنامه در دولت
۴۳۷	منابع

پیش‌گفتار

در چند دهه اخیر مباحث مرتبط با برنامه‌ریزی و توسعه مورد توجه جدی صاحب‌نظران و متخصصان حوزه‌های گوناگون علمی قرار گرفته است. از جمله این پژوهش‌های انجام‌شده، می‌توان به منابع مختلفی اشاره نمود که در زمینه برنامه‌های توسعه کشورها به نگارش درآمده‌اند. در کشور ما نیز تلاش‌های گوناگونی در ساحت‌های پژوهش و اجرا در حوزه برنامه‌ریزی توسعه صورت گرفته و منجر به تدوین برنامه‌های توسعه در پیش و پس از انقلاب اسلامی شده است. فرایند مطالعات اولیه، تدوین، تصویب و ابلاغ برنامه هفتم توسعه کشور (۱۴۰۳-۱۴۰۷) نیز با بهره‌مندی از بیش از هفتاد سال تجربه برنامه‌ریزی صورت گرفت. این برنامه آخرین حلقه از برنامه‌های توسعه جمهوری اسلامی ایران در افق چشم‌انداز ۱۴۰۴ و اولین حلقه از برنامه‌های توسعه در گام دوم انقلاب اسلامی به‌شمار می‌رود که تدوین آن فراز و فرودهای بسیاری داشت و در طول این فرایند با تمديد چندین باره برنامه ششم توسعه همراه بود، تا نهایتاً به مرحله تصویب و ابلاغ رسید.

از آنجا که تدوین برنامه‌های توسعه یکی از مهم‌ترین تجربه‌های سیاست‌گذاری در کشور است، روایتگری تجربه تدوین برنامه می‌تواند در انباشت و مدیریت دانش سازمانی و نگارش تاریخ شفاهی، ایجاد و تقویت حافظه سازمانی و استمرار دانش تجربی به‌وجودآمده و پرهیز از تکرار اشتباهات گذشته در تدوین برنامه‌های توسعه مفید و مؤثر باشد.

لذا با توجه به اینکه مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، بنا به وظیفه ذاتی خود، در حوزه مباحث برنامه‌ریزی و توسعه به شکل‌های گوناگون، از جمله انتشار کتاب (در قالب تألیف، ترجمه و گردآوری) و فصلنامه علمی اهتمام دارد و همچنین بنا بر سابقه مطالعات و مشارکت این مرکز در

تدوین، ارزیابی و تنظیم اسناد توسعه‌ای مهم کشور، از جمله سند ملی آمایش سرزمین و مطالعات پشتیبان برنامه هفتم توسعه، چاپ و انتشار کتاب حاضر در دستور کار قرار گرفت.

بدیهی است مسئولیت محتوایی و صحت روایت‌ها در سرتاسر کتاب، با توجه به نوع و ماهیت این اثر که بنیان آن بر روایت مستقیم رخدادها و وقایع تدوین برنامه هفتم توسعه، برگرفته از کنش نهادها و افراد در تهیه برنامه گذاشته شده است، بر عهده مؤلفان محترم می‌باشد.

از تلاش و اهتمام مؤلفان، داوران و همکاران محترم واحد نشر مرکز که در مسیر انتشار این کتاب نقش ایفا نمودند، تقدیر و تشکر می‌کنم.

در پایان از اندیشمندان و فرهیختگان گرامی تقاضا می‌شود با ارائه پیشنهادهاى خود، در جهت اصلاح و رفع نواقص احتمالی این کتاب، ما را از نظرات ارزشمند خود بهره‌مند فرمایند.

سید مهدی پاک‌ذات

رئیس مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

www.ketab.ir